

Özgür Yazılım Derneği

Bülten

Sayı 1
Bahar 2020

İçindekiler

Belge özgürlüğü neden önemlidir?	1
Bugün özgür yazılım her zamankinden daha önemli v2.0	2
DRM tehlikesi	4
Neden açık kaynak değil özgür yazılım?	6
Bir ayrıcalık aracı olarak teknoloji	7
Word ekli e-postalara bir son verebiliriz	9
Neden "şifre değil parola"?	12

Özgür araçları sevin, onlar sizi korurlar.

Belge özgürlüğü neden önemlidir?

Kolektif
ÖYD Ankara

Belge özgürlüğü, makaleler ve elektronik tablolarla çok daha fazlasına değinir. Sanat, nota ve kaydedilmiş formdaki müzikler, e-postalar ve istatistikler de dahil olmak üzere her türlü dijital verinin kontrolü ile ilgilidir. Bunlar, kullanıcıları güçlendirecek şekilde saklanabileceği gibi bizi manipüle edecek, oldukça yüksek ücretler ödemeye zorlayacak biçimlerde de saklanabilir. Özgür olmayan belgeler, belirli bir yazılım veya şirketlerce *alikonulmuş* belgelerdir. İçeriği üreten kişi, belgeleri teknik kısıtlamalarla kontrol edildiğinden, onları nasıl kullanacağı konusunda özgürlüğe sahip değildir; tıpkı hızı 30 km/s hızla sınırlandırılmış güçlü bir araba gibi.

Özgür standartlar, herkesin özgürce kullanabileceği, kısıtlamasız biçimler ve protokollerdir. Bu standartlar, doğal olarak uyumluluğu da beraberinde getirir. Çalışma biçimleri herkese açık olarak paylaşılır ve herhangi bir kişi veya kuruluş bunları önceden izin almaksızın ürünlerinde

ve hizmetlerinde kullanabilir. Özgür standartlar, işbirliğinin ve modern toplumun temelidir: tren yolları, elektrik prizleri ve diller, hepimizin güvendiği ve desteklediği standartların örnekleridir. Türkçe konuşmanın izin ve lisans ücreti gerektirdiğini düşünün, toplum geri kalacak ve bir kaos olacaktır. Bu nedenle özgür belgeler, kısıtlama olmaksızın yazarın istediği herhangi bir şekilde kullanılabilirler. Çeşitli araçlar kullanılarak okunabilir, iletilebilir, düzenlenebilir ve dönüştürülebilirler.

Belge Özgürlüğü Günü

Belge Özgürlüğü Günü Tamamen Uyumluluk İle İlgilidir

Size, bilgisayarınızın düzgün bir şekilde açmadığı önemli bir dosyanın gönderildiği anı hatırlayın, ya da iş için gereken bir eklentiye açabilmeniz için yeni bir uygulama satın aldığınız veya indirmek zorunda kaldığınız anı. Aynı şey her gün on binlerce kez yaşanıyor. Gönderen ve alıcı (kasıtlı veya değil) farklı veri formatları kullandığından

kaç bilgi alışverişinin gerçekleşmediğini hayal edebiliyor musunuz? Bunun gibi uyumsuzluklar genellikle gizli ve mülk sınırları sakınmaya çalışmaktan kaynaklanır. Bu uyumsuzluklar insanlar, şirketler ve hükümetler için büyük sorunlara yol açmaktadır ve topluma yaratıcılık, üretkenlik ve verimlilik yönünden çok fazla maliyete sebep olur. Uyumsuz standartların savunucuları piyasaları manipüle eder ve tekelleşmeye çalışırlar. Bu sayede insanları kendi verilerine erişimleri için bile, büyük ücretler ödemeye mecbur ederler. Mülk standartları aynı zamanda dünyanın en kötü teknoloji tekelinin de temelini oluşturmaktadır. Eğer mülk veri biçimlerini kullanmaya devam edersek, bunların arkasındaki şirket; ticari sınırları ve patentleriyle birlikte iflas ettiğinde gelecek nesillerin ne kadar bilgi kaybedeceğini hayal edebiliyor musunuz? Ya da arkasındaki şirket yeni bir biçime geçmeye, eski biçimi desteklememeye veya devam ettirmemeye karar verdiğinde ne olacağını? Bu yüzden Özgür Standartlar çok önemlidir. Sadece özgür bir şekilde uygulanabilir, kullanılabilir ve belgelenmiş olan standartlar, bugün ve gelecekteki herhangi bir cihazdaki herhangi bir yazılım için uyumluluklarını garanti edebilir. Veri formatları ve standartları, arayüzler ve protokoller dahil olmak üzere, iletim ve depolama sırasında özgür olmalıdır. 🌱

NFVND/OvLgo@c{bwM QKqgX9MvWN2w!

Bugün özgür yazılım her zamankinden daha önemli v2.0

Neslihan Turan
Akivist

Bugün özgür yazılım her zamankinden daha da önemli[1]. İnsanlar olarak fiziksel hayatlarımızdan çekilerek, eğer yeterince ayrıcalıklıysak[2], dijital hayatlarımıza taşındığımız kitlesel bir göç yaşıyoruz. Evlerimize çekilmiş; film seyrederken, uzaktan eğitim alırken, iş toplantılarımıza katılırken veya sosyalleşirken kullandığımız yazılımlar,

bu yazılımların tanıdığı özgürlükler[3] doğrudan bizim özgürlük meselemizdir. Şu anda yaşanan kitlesel dijitalleşme ile birlikte her zaman olduğundan daha hissedilir şekilde, toplumun özgürlüğünün meselesidir.

Geleneksel okulunuzda sınıflarınıza dağılırken, her sabah kapıda bir şirketin sizi özgürlüklerinizi kısıtlayan bir lisans sözleşmesini imzalamaya mecbur bırakıldığınızı düşünün. Okul kitabınızı eve götürme, arkadaşlarınızla paylaşma, kitabınızın üstüne notlar alma, kitapta yazanları deftere geçme, kitabın bazı “yasaklanan” sayfalarını okuma veya sayfalarını yırtıp kağıttan uçak yapma özgürlüğünüzün bir şirketin tahakkümüne girdiğini düşünün. Bu kitabın yalnızca o şirket tarafından üretilen bir gözlükle okunabildiğini, içindeki bilgilerin de sizin haberiniz olmadan değiştirilebildiğini de bu kurguya ekleyin. Oldukça anlamsız görünüyor değil mi? Şimdi bunun eğitim hakkınıza uzaktan erişirken başınıza geldiğini hayal edin. Sistemde özgür olmayan yazılımların kullanılması, kullanılan içeriğin özgür lisanslanmaması, materyallerin özgür olmayan bir belge formatında bulunması veya DRM ile kısıtlanması[4] durumunda, bahsettiğimiz absürt kurgu, bizim yeni yakın geleceğimiz olabilir. En temel haklarınızdan birine erişebilmek için özgürlüğünüzü feda etmek zorunda bırakılmakla mücadele etmez miydiniz?

Krizler, farklı yıkıcılık ve etki alanlarıyla tarihin olağan parçaları olarak belirmeye devam ediyor. İçinde bulunduğumuz salgın, bulaşıcılık yönüyle sınıf bariyerini aşarak herkesi etkilemesi ve olumsuz sonuçlarını hızlı göstermesi sebebiyle, kapitalizm ve iklim krizinden farklı olarak, toplumun önlem mekanizmalarını harekete geçirebilmiş durumda. Bu devrim geleneksel üretim biçimlerini, sosyalleşme şekillerimizi, sanatı yapma ve aktarma yöntemlerimizi, yani yaşamın şeklini etkisi altına alırken; hayatta kalma arzusu, şirketlerin ekonomik çıkarlarını koruma kaygısıyla normalleştirilen kavramları alaşağı ediyor. Bu yüzdendir ki; New York valisinin, maske için öncekinden 10 kat daha fazla ödemesine tepkiyle, tıbbi malzeme üreten tüm şirketlerin kamulaştırması çağrısı yaptığı bir güne şahit olduk[5].

İnsanlığın ortak bilgisi üzerinde patentler aracılığıyla yasal bir tahakküm kurulmasının meşru olduğu ve bunun bilimsel gelişmeye ve topluma katkısı olacağı sanrısı kaybolmakta. Tekeller ve onların ticari çıkarları doğrultusunda hareket eden ilaç şirketlerinden kamu yararına hareket etmelerini neden bekliyoruz[6]? Büyük ilaç şirketleri çok kazanç sağlamayacakları ölümcül

Ha o tablet, ha bu tablet. Hepsi insanlığa ait.

bulaşıcı hastalıklar üzerinde çalışmak yerine kazanç sağlayabilecekleri konulara, mesela kellik veya sivilce tedavisine, odaklanırlar[7]. Beklenen SARS-CoV-2 aşısı da bulunduğu (tabi insanlığın virüslere dair biriktirdiği kolektif bilgisini kullanarak bulunmuş olacak), çok geçmeden yozlaşmış patent ızdırabıyla buluşacak ve tüm insanlığın geleceği bir ilaç şirketinin kar zarar eğrisi üzerinde kendi yerini bulacak.

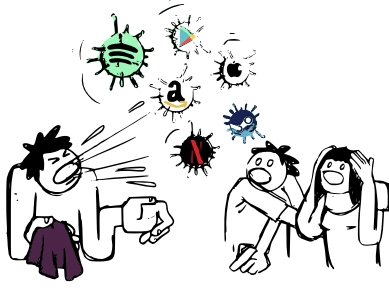
Bilginin özgürlüğü için mücadele eden alt kültürler ise ivedilikle kamu yararına harekete geçiyorlar. Bu dayanışma duygusu, mevzubahis topluluklarda sıklıkla rastladığımız bir durum, örneğin 2010 Haiti depreminde, OpenStreetMap ile alanın gönüllülerce haritalanmasını hatırlayabiliriz. Virüs hakkında doğru bilgi kaynakları üretmek için emek haryacınlardan tutun da, üç boyutlu yazıcılar kullanılarak tıbbi teçhizat üretimi yapan ekiplere[9], becerileri dahilinde halkın bilgisini ona geri ödeyen topluluklar oluştu. Bu tıbbi teçhizat üretim çalışmaların bir kısmı şirketlerin kazançlarını azalttıkları ve tasarımı itibariyle kusurlu, kırılğan, patentlerinin ihlal edildiği bahanesiyle baltalanmaya çalışıldıysa da biliyoruz ki özgür yazılım gibi özgür donanım da özgür toplumun bileşenlerindedir. Nasıl ki çakmak taşıyla ateş yakmamız veya bir sopanın ucunu sivriltilip onu alet olarak kullanmamız patentlerle engellenemezse, tıbbi araçların üretimi de diğer tüm araçlar gibi kimsenin tekelinde olamaz. Ne kadar karmaşık olursa olsun her donanım, kullanılan ilk alet gibi insanlığın ortak bilgisinin ürünüdür ve ona aittir. Salgın anında bu ihtiyacın su yüzüne çıktığı üzere dün, bugün ve yarın donanım özgürlüğünü tüm bilginin özgürlüğü ile birlikte savunuyoruz[10].

Devlet ve şirketlerin tüm kaynaklarına rağmen kifayetsizliği ortadayken, bu inisiyatiflerin acil duruma refleks gösterebilmelerinin sebebinin, olağan

durumda da özgür bilgi için mücadele eden örgütlü yapıların varlığı olduğunu görmezden gelmemek gerekir. Acil bir durumda eğitim dijitalleşecekse, özgür bir eğitim yazılımı (örneğin Moodle), sağlık personeli için yüz kalkanları basılacaksa özgür belge formatları (örn. stl), virüsün yayılımının kalman filtresiyle tahmini yapılacaksa özgür bir programlama dili (örn. R), bir hastane bilgi sistemi gerekiyorsa özgür bir yazılım (örn. GNU Health) insanlığın ortak üretimi ve malı olarak özgürlüğümüzü ihlal etmeden kullanılabilir. Bu olağan dışı süreçte yine bilgi özgürlüğü adına gibi görünen, ancak aslında çok temelden özgürlükle çatışan, bir davranış daha gözlemliyoruz. Bazı akademik yayınlar, kabuklarına çekilen insanlar okuyabilsinler diye yayınlarını “açık erişime” açtılar[11]. Bu noktada bir soru beliriyor, bunca zaman, hayatlarımız olağan akışındayken, bu akademik yayınlara erişmemiz, onları okumamız istenmiyor muydu yani? Hal böyleyken açık erişim ağzınıza bir parmak bal çalıp, aynı zamanda özgürlüklerinizi de çalmaya devam etmektedir. Bilim, insanlık tarafından ve insanlık için; bu yayınların bunca zaman erişim kısıtlamalarına tabi tutulması ile devletin bir web sitesini sansürlemesi arasında teknik olarak bir fark yoktur. İkisi de çoğunlukla yasaldır. Sorun meşru olmayışlarıdır.

Günlerdir yapılan #evdekal çağrısının sebebi, bu konunun yalnızca bizim bireysel sağlığımızla ilgili olmayışdır. Evde kal çağrıları toplumun bütün olarak güvende kalabilmesi için bireysel fedakarlık talebinde bulunmakta ve “kişisel özgürlüğü” adına sokağa çıkanları herkesi tehlikeye attıkları gerçeği karşısında ayıplamaktadır. Özgür yazılımlar kullanılmaya tam da aynı sebeple, şahsi bir tercihmiş gibi yaklaşamayız[12]. Bu sözde şahsi tercih, diğer tüm insanların özgürlük hakkından çalmak anlamına gelir. İmkan varken özgür yazılımlar ve hizmetler kullanmayarak boyun eğdiğimiz haksızlıkları, içinde bulunduğumuz topluluklara bir virüs gibi bulaştırdığımızı söylersek, yersiz bir benzetme yapmış olamayız. Her yaygınlık kazanan özgür olmayan yazılım ve hizmet toplumun kaynaklarından ve özgürlüğünden çalmakta ve semirmekte. O yüzden ekliyoruz, #evdekalınveözgürleşin!

Çoğu sorun yaşantımızın günlük bir parçasıdır ancak bazı olaylar bizim dünyayı algılayış şeklimizi değiştirmek ve esas sorunları görünür kılmak gibi bir güce sahiptir. Yaşadığımız salgının ortak deneyimleri, yaygınlaşan dijital yaşamlarımızın getirdiği değişiklikleri belirginleştirdi. Dijital yaşamlarımızın en temel sınırları “mülkiyet”

Özgürlük şahsi değil kamusaldır.

kavramları ile şekilleniyor. Bu noktada ortaklığı neredeyse olmayan patent, marka ve telif konularını hatalı bir şekilde kapsamaya çalışan sözde “fikri mülkiyet” şemsiyesini[13] tartışmalı, özgür yazılımlar, özgür donanımlar ve özgür belge biçimlerini konuşmalıyız.

Analog hayatlarımızla dijital yeni yaşantımız arasındaki sınırlar bulanıklaşırken eski hayatlarımızdaki haliyle özgürlük kavramının, dijital bir kopyasını oluşturmazsak absürtün olağanlaşmasını kanıksamak zorunda kalacağız. Tüm insanlığa ait olan bilgi, zincirlerden kurtarılmalıdır. Kurtarılmalıdır ki; medeniyeti bugünlere getiren bilgi paylaşımı geleceğimizi de aydınlatsın. Yaşam konusu donanımların patent zincirlerine vurulduğu, bilimsel araştırmaların kar için yağmalandığı bir dünyanın geleceği olamaz. Dolayısıyla bu metin özgür yazılım ve tüm özgürlükler için bir mücadele çağrısıdır.

Referanslar:

- 1: u.oyd.org.tr/fsmi
- 2: u.oyd.org.tr/aaot
- 3: u.oyd.org.tr/oy
- 4: u.oyd.org.tr/drm
- 5: u.oyd.org.tr/Xra
- 6: u.oyd.org.tr/qdY
- 7: u.oyd.org.tr/mw4
- 8: u.oyd.org.tr/MIJ
- 9: u.oyd.org.tr/Py6
- 10: u.oyd.org.tr/do
- 11: u.oyd.org.tr/l2d
- 12: u.oyd.org.tr/otd
- 13: u.oyd.org.tr/fm

DRM tehlikesi

Özcan Oğuz

Aktivist

Favori kitabevinizden satın aldığımız bir kitabı, yalnızca evinizin salonunda bulunmak zorunda

olan, Kardeşler Mobilya'dan alınma bir koltuğa oturarak okuyabildiğinizi ve üzerine de Portakal Kalem üretimi siyah renk bir kalemle not alabildiğinizi hayal edin. Bunun haricinde yapacağımız her türlü okumanın da yasak olduğunu. Bu kitabı sadece Gomore marka bir kitaplığa koyabildiğinizi, hatta bir sabah kalktığımızda kitabın kitaplığımızdan “sözleşmesinin bittiği” gerekçesiyle yok olduğunu. Saçma gibi geliyor değil mi? Ama artık bu bir gerçek, DRM yüzünden.

Defective by Design

Hayatlarımızı dijital dünyaya bu denli göç ettirmeden önce, medyaları çoğunlukla fiziksel olarak edinerek kullanmaktaydık. Örneğin müziklerimiz kasetlerde veya CD'lerde duruyordu, eğer müzik dinlemek istiyorsak ya bir dükkana gidip fiziksel olarak o albümün bir nüshasını alıp evdeki kasetçalarımıza takıp keyfimize bakmamız, ya da akşama kadar radyonun başında sevdiğimiz şarkının çalmasını beklememiz gerekiyordu. Filmler için de durum benzerdi, filmler VHS ya da Betamax gibi kaset medyalarda ya da DVD'lerde (bir dönem ise maalesef VCD'lerde) satılıyordu, filminizi alıp ya da kiralayıp, soğuk bir bira ve atıştırmalıklar eşliğinde istediğiniz gibi izleyebilirsiniz, eğer evinizde o medyayı oynatabilecek bir oynatıcı varsa tabii.

Müzik veya film gibi dijital medyalarda hep bir “format savaşı” [1] vardı, bir film Beta'ya çıkar sizde VHS vardır, MiniDisc oynatıcı almışsınızdır sevdiğiniz sanatçının sadece kaset albümü çıkmıştır, hayranlık duyarak aldığımız LaserDisc oynatıcınız için bir de bakmışsınız artık film çıkmıyor... Bu sorunları yaşamadığımız yegane medya ise kitaplar olmuştur, gözleriniz görüyorsa ve ortam yeteri kadar aydınlıkta kitap okumanızın önünde bir engel yoktur, hatta körler için Braille alfabesinde yazılan kitaplar vardır. Kitaplar optik ve bant medyalar gibi dayanıksız

da değildir ayrıca, ciddi şekilde ıslanmadığı, “yakılmadığı” [2] veya gümüşçükler tarafından yenmediği sürece çoğunlukla dayanır, 20 sene öncesinden sorunsuz çalışan bir kaset bulmak imkansıza yakınken, 16. yüzyılda basılan kitaplar olduğu gibi durmaktadır.

Konu sadece dayanıklılıktan veya medyayı kullanabilme özgürlüğünden ibaret değildir, bir film, albüm veya kitap “nüshası” satın aldığımızda o nüsha artık sizindir. Aldığımız bir DVD filmi ister DVD oynatıcıya takarsınız, ister bilgisayarınızda izlersiniz; medyanın dayanıksızlığını göz önüne alıp “ripleyip” bilgisayarınıza kopyalayabilirsiniz, filmi izlemek isteyen bir arkadaşınıza verebilirsiniz, üzerine gülen suratlar çizebilirsiniz, en nihayetinde de eğer ondan kurtulmak istiyorsanız satabilirsiniz. Kitaplar için de durum çok benzerdir, istediğiniz yerde okuyabilir, fotokopisini çekebilir, kitabı tarayabilir, sandalye olarak kullanılabilir, bir kütüphaneye bağışlayabilirsiniz. Çünkü kitabın veya DVD’nin içerisindeki veri sizin olmasa bile, “nüshası” sizindir.

Ancak mevcuttaki dijitalleşme içerisinde, fiziksel medyalardan dijital akışlara doğru bir eğilim içerisindeyiz. Normalde fiziksel medyada istense de uygulanamayan özgürlük kısıtlamaları maalesef ki dijital mecralarda uygulanabilir hale geldi. Spotify’den dinlediğiniz bir müziği, “Premium” aboneliğiniz bitince cihazınıza indirmiş olsanız dahi dinleyebilir misiniz? Netflix’te var olan bir diziyi video oynatma yeterliliğine sahip olsa bile “Netflix uygulaması” çalışmayan bir cihazda izleyebilir misiniz? İşte bunları yapmanızı engelleyen “teknoloji” DRM’dir.

DRM, orijinal açılımla “Dijital Haklar Yönetimi”, doğru ifadesiyle “Dijital Kısıtlamalar Yönetimi”; indirilebilir, çevrimiçi veya aktarılan medya içeriklerinde kullanılan bir tahakküm aracıdır. Satın aldığımız, parasını ödediğimiz medyayı, kendiniz için bile olsa kullanmanızı, kopyalamanızı, paylaşmanızı veya yedeklemenizi engeller. Bunun ötesinde, DRM’in pratik zararları şunlar olabilir; bir filmi izlemek için erişilebilirlik araçlarına ihtiyaç duyuyorsanız bunları kullanamayabilirsiniz, sahibi olduğunuz medyaya istediğiniz zaman istediğiniz şekilde erişemeyebilirsiniz; üretimin ve hacklemenin doğasından gelen yaratıcılığınız, bu kısıtlamalardan dolayı yontulabilir. Hepsinden önce, DRM’in beraberinde getirdiği tahakküm mekanizmaları bireysel özgürlüklerinizi ihlal eder.

Amazon’dan bir e-kitap “satın aldığımızda”, ki kitabı aslında satın alamazsınız, yalnızca kitabı belirli koşullar dahilinde “okuma hakkım” [3] edirsiniz, ilk paragrafta bahsedilen durumu

Olmuyorsa pencereyi açıp kapatın, hava gelsin.

canlı canlı yaşarsınız. Kitapları yalnızca Amazon’un ürettiği Kindle cihazlarında okuyabilir, onun istediği yerlere not alabilirsiniz. Hatta mahremiyetinize [4] de saygı gösterilmez, aldığımız notlar Amazon tarafından okunur.

Çok ironik bir biçimde, Amazon kullanıcıların “satın aldıklarını düşündükleri” George Orwell’in 1984 kitabını, kitabın yayıncısıyla olan sözleşmesinin bittiği gerekçesiyle uzaktan silmiştir [5]. Bu hissi anlamak için şöyle hayal edin, bir gece uyumadan önce 1984’ü okuyorsunuz, kitaplığımıza koyuyorsunuz, sabah kalktığımızda bulamıyorsunuz. Çiftartı iyi!

Hatta DRM marifetiyle özgürlüğümüzü ortadan kaldırmaya yemin etmiş bazı firmalar, kitaplarının “lisans sözleşmelerine” kitabı yüksek sesle okumanızın yasak olduğuna dair bir madde eklemekten bile utanmamışlardır.

Son tahlilde, DRM özgürlüğümüze düşman bir yapıdır, tasarımı gereği kusurludur [6]. Ancak elbette DRM olmadan dijital dünyadan faydalanmak da mümkündür, eskiden olduğu gibi fiziksel medyalar kullanarak, kullanıcılarımızı DRM’e zorlamayan hizmetleri tercih ederek [7], mümkün olmayan durumlarda ise bilgiyi ve veriyi “özgürleştirerek” DRM’siz yaşayabilir ve özgürlüğünüzü koruyabilirsiniz.

Referanslar:

- 1: u.oyd.org.tr/UI9
- 2: 451F
- 3: u.oyd.org.tr/JEy

- 4: u.oyd.org.tr/mhr
5: u.oyd.org.tr/wat
6: u.fsf.org/dbd
7: defectivebydesign.org/guide ❀

Lütfen bize ulaşın!

Bu bülteni okuduysanız, hazırlayan ekibe selam vermeye ne dersiniz? Yorumlarınızı duymak istiyorlar. İster bilgi@oyd.org.tr adresine "Selam, bülteninizi okudum ve düşüncelerim şunlar" diyen bir e-posta atın, ister bize twitter direkt mesaj ile @oydorgtr üzerinden ulaşın. Duygularımız çok güçlüyse ve onları insanlarla paylaşmak istediyseniz ise oydbulden tagi ile tweet atın. Bize bir şekilde ulaşın, tanışalım :)

Neden açık kaynak değil özgür yazılım?

Özcan Oğuz
Akivist

Her özgür yazılım açık kaynaktır ancak her açık kaynak özgür yazılım değildir. Bunu daha doğru anlayabilmek için özgür yazılımın tarihine biraz göz atmak gerekir. Özgürlük kavramı, ancak ortada bir tahakküm aracı mevcut olduğunda anlam kazanır; nasıl ki binlerce yıl önce ortada hiçbir devlet yokken ve mülkiyet tanımlanmamışken toplumsal bir özgürlük mücadelesi ve dahi özgürlük kavramının kendisi söz konusu değilse, mülk yazılımlar ortaya çıkmadan önce de özgür yazılım kavramına ihtiyaç duyulmamıştı.

Yetmişli yıllarla birlikte bilişim dünyasındaki bütün yazılımlar mülk hale gelmişti. Seksenlere girilirken, bir bilişim sisteminin maliyetinin çoğunu artık yazılımlar oluşturmaktaydı. Dolayısıyla bilgisayarlar çoğunlukla şirketlerde ve üniversitelerde bulunmaktaydı. Burada "Ama benim Commodore 64'üm veya Amstrad'ım vardı" diyenleriniz olabilir, ama onlar "ev bilgisayarları" veya "mikrobilgisayarlar", bahsettiğim konunun dışındalar.

Bu süreçte, binlerce dolar ödeyip satın aldığımızı düşündüğümüz yazılımları aslında satın

almış olmuyordunuz, sadece yazılım size belirli koşullar altında kullanmanız için lisanslanıyordu. Yazılım artık ticari bir üründü, ama diğer ticari ürünlerden çok önemli bir farkı vardı. Elinizde 1 ton buğday olduğunu düşünün. Yaptığımız her satışta elinizdeki buğday azalacak ve en nihayetinde bitecektir. Bunun haricinde buğdayı elde etmek için yaptığımız elle tutulur masraflar vardır; traktörlerin ve biçerdöverlerin yaktığı mazot, tarlada çalışan tayfanın yevmiyeleri, buğdayın tarladan depoya ve depodan satılan yere nakliye hizmetleri, buğdayların konulduğu çuval... .

Yazılım buradaki farkı şu, eğer elinizde bir tane yazılım varsa istediğiniz kadar satın elinizdeki yazılım "azalmayacaktır". Depolaması ve nakliyesi ya masrafsız ya da birkaç disket kadar masrafa sahiptir. Ayrıca yazılımı oluştururken illa ki "tayfa" çalıştırmak zorunda değilsiniz, kendi başınıza da yazmış olabilirsiniz.

Ayrıca bir yazılımı temelde "sıfırdan oluşturmuş" olmanız mümkün değildir. Yazdığımız her yazılım, insanlığın ortak birikiminin bir ürünüdür. Bilgi, insanlık tarihi boyunca kümülatif olarak mevcut noktaya gelmiştir. Yazılımı geliştirirken de, bu birikimden faydalanırız; matematikten, fizikten, elektronikten ve bunların alt dallarından yazılımın yazıldığı donanımdan üzerinde geliştirildiği işletim sisteminden, yazılımın yazıldığı programlama diline ve onun derleyicisine kadar pek çok parça, çok ayrı zamanlarda çok ayrı insanlar ve topluluklar tarafından geliştirilmiştir. Bu koşullar altında yazılımın "yaratıcısı" olarak bu yazılımı "mülk edinmek" ve insanların yazılıma erişimini kısıtlamak ne kadar doğrudur?

1983 yılında Richard M. Stallman, MIT'deki ofislerinde bulunan bir yazıcıda yaşadığı bir kağıt sıkıştırması sorununu, yazıcının bellemenim (firmware) yazılımı mülk olduğu için tüm imkanlara sahipken çözemedi ve bu noktadan hareketle özgür yazılım kavramını ortaya atmıştır. Ayrıca dönemin en yaygın kullanılan işletim sistemi olan UNIX'in, bire bir uyumlu bütünen özgür bir halini oluşturmak için GNU işletim sistemi projesini başlatmıştır. Çünkü kendi ifadesiyle "bir yazılımı sevdiyseniz onu başkalarıyla paylaşabilmeniz gerekir".

Bu noktada yazılım özgürlüğü de ilk defa ifade edilmiştir. Bir yazılımın özgür olabilmesi için dört temel özgürlüğü sağlanması gerekir:

- Kullan: Yazılımı her koşulda kullanabilme özgürlüğü.
- Araştır: Yazılımın nasıl çalıştığını anlama ve onu değiştirebilme özgürlüğü.

- Paylaş: Yazılımı kopyalama ve paylaşma özgürlüğü.
- Geliştir: Yazılımı değiştirip, değiştirilmiş ve geliştirilmiş hallerini dağıtma özgürlüğü.

Bu noktadan itibaren yıllar içerisinde geliştirilmeye devam edilen GNU işletim sistemi, en nihayetinde 1991 yılında geliştirilmeye başlanan Linux çekirdeği ile bir araya geldi ve bugün kullandığımız GNU/Linux işletim sistemi ortaya çıktı. GNU/Linux başta olmak üzere bu süreçte geliştirilen bütün özgür yazılımlar tek bir ortak amaç doğrultusunda yazıldı: Kullanıcıların özgürlüğünü sağlamak.

Ancak özgürlük, kendi başına politik bir kavram olarak vardır. Bir tahakküm unsuruna karşı bir mücadele doğrultusunda var olur. Özgürlükten söz ettiğinizde, doğal olarak taraf olur ve özgürlüğünüzü elinizden almaya çalışan bir şeye karşı cephe alırsınız. Yazılım özgürlüğü özelinde bu durum bazı insanları rahatsız etmekteydi, çünkü yazılım özgürlüğü doğası ve karakteristiği gereği politik bir alan olarak var olmak durumundaydı ancak dönemin özgür yazılım topluluğu içerisinde apolitik olmak isteyen bir kitle mevcuttu. Bununla beraber, şirketler ve devletler “özgür yazılım” ifadesinden ve özgürlük felsefesinden pek hoşnut değildi.

Bu gelişmelerle birlikte 1998 yılında ilk defa “açık kaynak” tanımı “özgür yazılım” ifadesinin yerine ortaya atıldı. Açık kaynak, özgür yazılımın politik duruşu ve felsefik yaklaşımının aksine, kullanıcıların ve geliştiricilerin katılımını ve yazılımın oluşumu ve gelişimini ön plana alan pragmatik bir yaklaşım olarak ortaya çıktı. Başlarda bütümen özgür yazılımın yerini alması istense de, doğal olarak topluluk buna karşı çıktı. Çünkü topluluğun içerisinde konuyu yalnızca yazılım geliştirme olarak değil, bir özgürlük mücadelesi olarak addeden çok geniş bir kitle mevcuttu.

Bu noktada bir ayrımı daha yapmak gerekir, “açık kaynak” ve “açık kaynak kod” da birbirinden ayrı iki kavramdır. “Açık kaynak kodlu yazılım”, kaynak koduna erişebildiğiniz herhangi bir yazılım anlamına gelir. “Açık kaynak” ise, özgür yazılıma benzer şekilde kullanıcıların bazı “haklarını” tanımlar. Örneğin TrueCrypt isimindeki bir disk şifreleme yazılımı, “açık kaynak kodludur” ancak yazılımı çalıştırabilmek bazı koşullara bağlandığı için ve yazılımın kopyalanması hususunda bazı noktalara şerh düşüldüğü için “ne özgürdür ne de açık kaynaklıdır”.

Özgür yazılım ve açık kaynak arasındaki temel fark, yaklaşım farkıdır. Özgür yazılım kullanıcının özgürlüğünü esas alır, temel dayanağı budur. Mülk olanın ve mülk edinmeye çalışanın karşısında durur. Basın özgürlüğü gibi, ifade özgürlüğü gibi, düşünce özgürlüğü gibi bir özgürlük mücadelesidir. Açık kaynak ise bir yazılım geliştirme stratejisidir, yazılımın gelişmişliğini ön plana alır. Daha çok katılımcıya ulaşmaya ve daha kaliteli yazılımlar elde etmeye çalışır.

Eğer özgür olmak ve özgürlük sizin için önemliyse, özgür bir dünyada yaşama hayaliniz varsa “özgür yazılım” kavramını kullanın. Özgürlüğün kişisel tercihiniz olmadığını, ancak hepimiz özgür olmak için çabaladığımızda gerçekten özgür olabileceğimizi unutmayın. ❀

Bir ayrıcalık aracı olarak teknoloji

Alper Atmaca
Aktivist

Kapitalist üretim ve bununla birlikte gelen kapitalist sosyal düzen neredeyse her köşesinde ayrımcılıkla, daha doğru bir ifade ile kimi insanların meşru bir dayanağı olmayan ayrıcalıkları ile doludur. Ayrıcalıklı olunan alanlar çoğu zaman kişilerin o günün hakim ideolojisi etkisi ile “doğal” olarak görülen içkin durumlara dayalıdır. Milliyet, ten rengi, sosyal sınıf, medeniyet vb... Bu ayrıcalıklı kesimlerin var olan kaynaklar ve sosyal düzen getirilerinden adaletsizce daha fazla yararlandıkları bilinen ve fazlaca çalışılmış bir gerçek.

Tarih temelde ekonomik bir paylaşım sorununa kılıf yapılmış bu tip ideolojik ayrıcalıklara örneklerle doludur. Pratik karşılıkları olan bu ayrımcılık unsurları çoğunlukla tarafların kültürel, fiziksel veya fikirsiz ayrımları üzerine konumlandırılır ve eşitsiz bir kaynak dağıtımına temel oluşturulur. Bir meşruiyet aracı ihtiyacından doğan bu “propoganda” unsurları kimi zaman durumun kaynağı gibi görünse de aslında sadece kılıftan ibarettir.

On dokuzuncu yüzyılda yeni dünyanın sömürsünü ve kaynaklarının yağmasını şekillendiren işgal, katliamlar ve kölecilik temelde “medeniyet”siz olanlara medeniyet götürmek, feodal toprak ağalarının serflere karşı aristokrasi ve toprak mülkiyeti iddiaları, bugün dünyanın aklıktan ölen insanlarını sosyal darvinizm ile açıklamak gibi sayısız örnek tarihin sayfalarında yer almaktadır. Temelde olan ise hakim sınıfın bu “kılıfların” yaratıcısı ve kar edeni olmasıdır. Söz konusu ayrımların günlük yansımaları herkesin hayatında

bugün dahi bulunmakta. Bu durumun bir şekilde “doğallaştırılmış” veya “meşrulaştırılmış” olması gerçekliği pek az değiştirmekte.

Eğitim temel bir hak ama parası olan daha iyisini alabilmekte, yaşamak için sağlıklı besin bir gereklilik ama zehirlenmiş tarım ürününün haricinde “organik” besin alabilen sadece küçük bir kesim, barınmak için gereken kamusal kaynakların çoğu bir avuç kişinin elinde toplanmışken sokakta yaşam mücadelesi veren insanlar var... Bit bit kurduğumuz dijital ve gözetim toplumunda hayatta kalmak ve insanca bir yaşam sürmek için gereken bilgi, donanım ve imkana erişim ise göz ardı edilen bir alan olmasına rağmen pek farklı bir tablo çizmemekte.

Ayrıcalıkları fark etmek iyi bir başlangıçtır.

Toplumun bir kısmının ayrıcalıklı olduğunu söyleyebilmek için belirli şartlar oluşmalıdır. Öncelikle bir kesimin ayrıcalıklı olarak yararlanabildiği toplumsal bir kaynağın var olması gerekir. Elbette bu kaynağın üretimi için gerekli olan üretim araçlarının tamamı veya önem arz edecek miktarının toplumun mülkiyetine ait olmaması, yani özel mülkiyette veya devlet özel mülkünde olması gereklidir. Böylece söz konusu kaynağın üretimi ve dağıtımını konusundaki kararların alınmasındaki süreçler toplumdan uzaklaştırılmış olur. Toplumsal örgütlenmeye hakim olan sınıf kaynağın yönetimine de sahip olduğu gibi doğal olarak bunu kendi lehine de kullanır.

Basit bir inceleme bugün yaşadığımız dijital dünyanın 21. yüzyıl demokrasilerinin mücadelesi ile kazanılmış sosyal demokrasi haklarından dahi arı olan vahşi orta çağ sömürsü düzeninde olduğunu gözler önüne serecektir. Birkaç tane şirket (Microsoft, Oracle, Apple, Dell, Alphabet/Google, Amazon), dijital yaşantımıza ait kaynakların neredeyse tamamına hakimler. Sözleşmeler, ruhsatlar ve politik sermaye güçleri ile topluma bireylerin kullanım alışkanlıklarını yöneterek hakim oluyorlar. Bugün çağdaş yaşamda bilgisayarsız veya İnternetsiz yaşamak mümkün değilken bu yaşam kaynağına sahiplik(!) iddiası ile dünyayı şekillendiriyorlar. Bireylerin ve toplumların konuya ilişkin yapabilecekleri ise sınırlı durumda. Bahsedilen şirketlerin

toplam sermayesi dünyadaki pek çok ülkenin toplamından bile fazla eder durumda. Bu şirketler toplumsal kaynakları sömürerek ve mahremiyet başta olmak üzere bireysel özgürlükleri talen ederek para kazanıyor ve tarihin diğer tüm sömüren sınıfları gibi üretim araçlarını ellerinde tutuyorlar. Bireylerin ise bu duruma karşı koyması için benzer şekilde sermaye ortaya koyması gerekiyor ve bu sermaye insanlar arasında eşit bulunan bir kaynak değil.

Bu noktada bir gerçeklik ortaya çıkmakta. Toplum ve üretim araçları hızla dijital yönelimde şekil değiştirirken bu kaynağa erişim, yararlanma ve korunma imkanları da toplumun genel eşitsizlik düzenini yansıtan hatta katlayan bir nitelikte eşitsiz dağılmakta.

Dijital dünyanın uyumlu vatandaşının ilk sahip olması gereken şey bilgi. Bilişim sistemlerine ve kullanımına ilişkin bilgi. Bu konuda formal bir eğitim veya bazen İnternet üzerinden erişilebilen kaynaklara ulaşım bile dünyada yaygın olarak sahip olunulan bir durum değil ve sadece gelişmiş ülkeler çevresinde yaşan insanların ayrıcalığı durumunda ki buna bu ülkelerdeki gelir adaletsizliğinin getirdiği erişim kısıtları eklenirse bir homojenliğin söz konusu olmadığı görülebilir. Bu durumda eğitim farklılığının bireyler arasında doğurduğu farkın kapanmasının pek mümkün olmadığı söylenebilir.

Dijital dünyanın ikinci gerekliliklerinden biri donanım. Nihayetinde dijital bir donanım olmadan biz analog insanların bu yeni dünyaya bağlanamayacağımız aşikar. Fakat günümüzde WEB’in giderek JavaScriptler ile ağırlaştığı, yazılımların giderek daha fazla kaynak talep ettiği bir durumda kişilerin yeterli(!) bir bilişim aygıtına erişimini garanti edecek bir ortam bulunmamakta. Bir bilgisayar sahibi olmanın lüks olduğu yerler hala var ve sadece bilgisayarın var olması değil bunun modern anlamda kullanılabilir olması da gerekiyor.

Her üretim aracı gibi dijital araçlarımız da öğrenmek, etkin şekilde kullanabilmek ve gerektiğinde geliştirebilmek için emek ve hali ile zaman gerektiriyor. Belki bu anlamda bildiğimiz eski dünyanın her aracından daha fazlasını gerektiriyor. Zengin batı medeniyetlerine ait olup bu ülkelerin zengin kesimlerinde bulunmayanlar için emek ve zaman çoğunlukla fazlası bulunmayan bir kaynak olarak yaşamsal giderlere özgülünmek zorunda. Bu koşullarda bir bilgisayar sadece bir eğlence aracı olarak bile zahmetli, pahalı ve gereksiz konuma düşebilmekte.

Bu adaletsizlik her şekil ve koşulda kendini tüm

toplumlarda göstermekte;

- Bilişim teknolojileri ile uğraşanlar toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yansıması olarak çoğunlukla erkek olmakta
- Eğitime veya donanıma sahip olamayan kesimler dönüşümün dışında kalmakta
- Dijital devrime son gençliklerinde yetişen kişiler bu alt kültürlere gençler kadar kolay dahil olamamakta, dolayısıyla kuşak farkı bir dezavantaj oluşturmakta
- Temel bilişim ihtiyaçlarına gücü yetmeyen insanlar şirketlerin sömürüsüne özgür olmayan yazılım ve servisler aracılığı ile erişmeye çalışmakta
- Mahremiyet şirketlerce pazarlanmaya (Apple) ve bir insan hakkı olmaktan bir meta olmaya sürüklenmekte, parası olmayanlar yaşam kaynaklarını hakları ile ödemek zorunda bırakılmakta
- Özgür alternatiflerle bir dijital yaşam sahibi olmaya çalışmak; eğitim, emek ve kapital sermayesi gerektirmekte bunlara zamanında erişimi olmamış bireylerin dezavantajlı durumu asla kapanmamakta

Dijitalleşme sadece üretim araçlarını değil aynı zamanda tüketim araçları ile sosyal araçları da kapsamakta. Bu anlamda sadece üretime değil tüketime katılmak için de benzer bir yabancılaşmanın kurbanı olmak mümkün. Koşulsal olarak mücadele imkanlarından son 30 yılda fazlasıyla arındırılmış insanlık için hiç kontrol sahibi olmadıkları bir toplum düzeninde bireyin güçlenmesine ilişkin hiç bir umut kalmamakta. Bu durumun pratik olarak fazlasıyla yansıması bulunmakta;

- Bu bakımdan pek çok yeni nesil dijital “hizmet” toplumsal araçları talan ederek eskiden pratik olarak var olmayan tekel araçları haline gelmekte[1]. En temel insan ilişkileri bile tekelleşmekte[2].
- İnsanlar dijital toplumun bir bileşeni olmanın sadece tüketen ve sömürülen kaynaklar konumuna itilmekte[3].
- Bu anlamda sınıfsal bir birliktelik altında dijital dünya vatandaşları bir araya gelmemekte ve günümüzde sahip olunan sınırları teknolojik açıdan pekişmekte[4].

- İnsanlar mahremiyetlerini kaybetmekte ve kişisel bilgileri üzerinden kitlesel bir manipülasyona maruz bırakılmakta[5].
- Gig ekonomisi, dijital dönüşüm ile beslenen parça başı iş kavramı bir yaşantı halinde güvencesiz ve istikrarsız çalışmayı bir standart haline getirmekte.

Dünyada pek çok kurum ve insan bu gidişata karşı direnmekte ve alternatifler dahil olmak üzere çözümler üretmekte. Tüm bu insanların belki de en ortak noktası teknolojik ayrıcalıkların sahibi olan sınıfa ait olmaları. Sınıf aidiyeti bir kaba hat olmamakla birlikte sınıfsal nitelikleri aşan ilerici çalışmalar yaparken kişilerin sahip oldukları ayrıcalıkların “doğal” kabullerine sapanmaları mümkün. Dijital mahremiyet çözümleri yaparken şifreleme teknolojilerini öne çıkarırken bu işlemin berim yükünü kaldıramayacak donanımlarla hayatlarını geçiren binlerce insan unutulmakta çünkü çözümlerin üretildiği çevrelerdeki en basit elektronik aygıtın bile işlem gücü dünya nüfusunun pek çoğunun erişemediği kadar yüksek olabilmekte. Benzer şekilde tüm çalışmaların yayınlanması için web ve özgür olmayan bazı diğer hizmetlerden yararlanılırken dünyada hala 56k modem ile internet bağlantısı kurabilen hatırı sayılır miktardaki insana erişememe ihtimali göz ardı edilmekte[3].

Elbette bizi birbirimizden ayıran ayrıcalıkların farkına varmak mücadele için iyi bir başlangıç. Kimi mücadele alanları bu ayrıcalığın gölgesinde ilerlemek zorunda kalabilir, kimileri bu ayrıcalığın yarattığı sosyal çatışmaları doğrudan değiştirmeyi hedef alabilir. Önemli olan dijital bir insan medeniyetinin kurulduğu bu ilk günlerde geleceğin temelini birliktelik üzerine atılması. Gerçek birlikteliğin de mutlak özgürlük olmadan gerçekleşmeyeceğinin bilincine varılması.

Referanslar:

- 1: <http://u.oyd.org.tr/zt0>
- 2: <http://u.oyd.org.tr/dtn>
- 3: <http://u.oyd.org.tr/D5Y>
- 4: <http://u.oyd.org.tr/xlc>
- 5: <http://u.oyd.org.tr/mhr> ❁

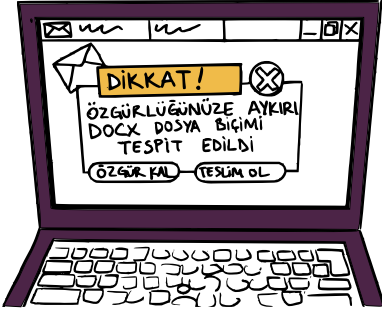
Word ekli e-postalara bir son verebiliriz

Richard Stallman
GNUchief

E-posta eklerinde Word belgeleri almaktan sen de nefret etmiyor musun? Word ekleri can

sıkıcı ama daha kötüsü, insanları özgür yazılımlara geçmekten alı koymakta. Belki ortak çabayla basitçe bu durumu değiştirebiliriz. Tek yapmamız gereken Word belgeleri gönderen herkesten yaptıklarını tekrar gözden geçirmesini talep etmek.

Pek çok bilgisayar kullanıcısı Microsoft Word kullanmaktadır. Microsoft Word mülk bir yazılım olduğu ve kullanıcılarının kullanma, araştırma, paylaşma ve geliştirme özgürlüklerini reddettiği için, onlar için bu üzücü bir durumdur. Ayrıca Microsoft, her yeni sürümde Word dosya biçimini değiştirdiği için, Word kullanıcıları bu değişiklikleri isteyip istemedikleri umursanmaksızın her yeni sürümü satın almaya zorlanırlar. Hatta bu durum, bugün yazdıkları bir belgenin birkaç yıl sonra kullandıkları Word sürümüyle okunamamasına bile sebebiyet verebilir.

Şüpheli paketleri kibarca geri çevirin.

Ancak bu sadece onların değil bizim de sorunumuzdur; bu sorun, bizim de kendileri gibi Word kullandığımızı düşünüp bize Word formatında bir belge gönderdiklerinde doğar. Bazı insanlar belgelerini Word biçiminde dağıtırlar, bazı kurumlar yalnızca Word biçiminde dosyaları kabul eder. Hatta bir kişiden şunu duymuştum, çalışmak istediği şirket sadece Word formatında özgeçmiş kabul ettiği için iş başvurusunda bulunamamıştı. Bunların haricinde devletler bile bazen Word formatını halka dayatmakta, ki bu çok çirkin bir hareket.

Özgür işletim sistemi kullanıcıları için bir Word belgesi almak rahatsız edici bir durumdur, çünkü bu bir engel oluşturur. Bunun ötesinde Word belgelerini göndermenin en kötü etkisi ise, özgür sistemlere göç etmeyi düşünen kullanıcıların üzerinde gerçekleşir; çünkü bu, Word belgelerini açabilmek için Word kullanmaya ihtiyaçları olduklarını düşünmelerine sebebiyet verir. Belge transferi için mülk Word formatını kullanmak topluluğumuzun büyümesini ve özgürlüğün yayılmasını da engeller. Bir Word

belgesi almanın rahatsız edici olduğunu fark etsek de, bunun topluluğumuza sürekli verdiği kalıcı zarar hiç dikkatimizi çekmiyor, ama bu her zaman yaşanıyor.

Word belgeleri gönderilen birçok GNU kullanıcısı bu durumun altından kalkmak için farklı yollar denemektedir. Özgür yazılımlar bugün pek çok Word belgesini okuyabilmektedir, ancak biçim bütünen özgür değildir ve henüz tamamıyla anlaşılabilir değildir. Daha kötüsü, Microsoft istediği zaman bu biçimi değiştirebilmektedir.

Hepsinden kötüsü, bu zaten yaşandı. Microsoft Office 2007, patentli OOXML biçimine dayanan bir formatı kullanmaktadır. Bu biçim, Microsoft'un politik manipülasyonlarla ve standart komitelerini sıkıştırarak "açık standart" olarak dayattığı bir biçimdir. Gerçek biçim bütünen OOXML değildir ve tamamen belgelendirilmemiştir. Microsoft, OOXML için özgür uyarlamalara izin vermediği ücretsiz bir patent lisansı sunmaktadır. Artık Word dosyalarını özgür yazılımların okumasına bile izin verilmeyen bir formatta edinmeye başlıyoruz.

Eğer durumun ana has olduğunu düşünürseniz, aldığımız bir Word dosyasını açmakla uğraşı okumanın bir yolunu bulmaya çalışmanız çok doğaldır. Durumun zararlı sistematik bir durumdan kaynak bulunduğunu fark ettiğinde durum başka bir yaklaşım gerektirmekte. Dosyayı okumaya çalışmak bir salgının semptomlarını tedavi etmeye benzer ki bizim asıl arzumuz hastalığın yayılmasını durdurmak olmalıdır. Bu insanları Word evraklar göndermekten vazgeçirmemiz gerektiği anlamına gelir.

Bu yüzden ben Word eki ile gelen e-postalara nazik bir cevap verip neden Word dosyaları göndermenin kötü bir şey olduğunu açıklayarak kişilerden söz konusu dosyayı sırt olmayan biçimlerde tekrar göndermelerini rica ediyorum. Bu Word dosyasından bozulmuş ASCII metni okumaktan çok daha az zahmetli oluyor. İnsanları durumu anlarken buluyorum ve çoğu bir daha başkalarına Word dosyaları göndermeyeceklerini belirtiyor.

Eğer hepimiz bunu yaparsak çok daha geniş bir etkimiz olur. Nazik bir ricayı göz ardı eden insanlar, farklı kişilerden birden fazla nazik rica aldıklarında eylemlerini değiştirebilirler. Şayet bize Word dosyaları gönderen herkese düzenli olarak durumu açıklarsak belki "bana Word gönderme'yi" netiquette** haline bile getirebiliriz.

Bu çabayı etkili kılmak için muhtemelen hızlıca gerektiğinde gönderilmek üzere hazırlanmış kısa cevaplar hazırlamak isteyeceksindir. Buraya iki

örnek ekledim: yakın zamanlarda kullandığım bir versiyon ve Word kullanıcılarına işe yarar diğer biçimlere nasıl çevrim yapılacağını öğreten başka bir versiyon. Başkaca kişilerce yapılan önerileri de ertesine ekledim.

Bu cevapları olduğu gibi kullanabilirsin veya kişiselleştirip istediğin gibi tekrar yazabilirsin. Her türlü gelen yazılan e-postalar samimi ve şablon ürünü değilse cevaplarının da fikirlerini ve kişiliğini yansıtır şekilde hazırlaman uygun olur. Bu kampanyayı daha etkili kılacaktır.

Bu cevaplar Word dosyaları gönderen bireyler için düşünüldü. Eğer Word biçimlerinde ısrar eden bir kurumla karşı karşıya isen durum başka bir tür cevabı gerektirmekte. Bu noktada bireylerin hareketlerinde etkisi olmayan uygunluk konularını gündeme getirebilirsin.

Bazı IK kaynakları özgeçmişleri Word biçiminde istemekte. Gülniç şekilde kimi özgür yazılım işi için bile bu yapılmakta. (Bu IK kaynaklarından özgür yazılım işi arayanlar yüksek ihtimalle beklentileri sağlamayacak bir parton bulacaklardır.) Bu durumu düzeltmeye yardım etmek için bu sayfaya bir bağlantıyı özgeçmişine koyabilir ve diğer biçimlerdeki özgeçmişlere bağlantı verebilirsin. Özgeçmişin Word versiyonunu arayan biri muhtemelen bu sayfayı okuyacaktır.

Çoğunlukla en yaygın mesele olmakla bu sayfa Word e-posta ekleri hakkındadır. Aynı sorun diğer mülk biçimler olan PowerPoint ve Excel gibi formatlarda da geçerlidir. Eğer arzu edersen cevapları bu konuları da kapsayacak şekilde genişletmekten çekinme.

E-posta ekini mülk ve gizli bir biçim olan Microsoft Word biçiminde gönderdiğin için okuyamıyorum. Eğer bana düz metin, HTML veya PDF olarak gönderirsen okumam mümkün olur.

İnsanlara Word biçiminde evraklar göndermenin kötü bir etkisi bulunmakta çünkü bu eylem onları Microsoft yazılımları kullanmaya itmekte. Bunu yaparak de facto Microsoft tekelinin hizmetçisi oluyorsunuz. Bu sorun küçük sorun geniş çapta GNU/Linux'un yaygınlaşmasına da bir engel. İnsanlarla iletişim için Word biçimini kullanmayı tekrar gözden geçirir misin?

(Açıklama: ODF formatını da idare edebiliyorum fakat benim için çok da elverişli değil hali ile öneri listeme eklemedim.)

E-posta ekini okumamın zor olduğu gizli mülk bir biçim olan Microsoft Word biçiminde göndermişsin. Eğer bana düz metin, HTML veya PDF olarak gönderirsen okuyabilirim.

Belgeleri Word biçiminde dağıtmak sizin için de başkaları için de iyi değildir. Başka birisi

farklı bir Word sürümüyle dosyayı açtığında nasıl görüneceğine emin olamazsınız, daha kötüsü dosya hiç açılmayabilir.

Word dosyalarını almanın bir kötü yanı da virüs taşıyabilmeleridir. Word dosyalarını göndermek de kötüdür çünkü bu dosyalar yazarları hakkında gizlenmiş bilgiler içerir, bu da onların (belki de sizin) etkinliklerinizin gözetimine olanak tanır. Sildiğinizi düşündüğünüz bir metin aslında silinmemiş olabilir ve bu durum bazen utanç verici olabilir. Hepsinden öte, insanlara Word belgeleri göndermek onlara Microsoft yazılımlarını kullanmaları yönünde bir baskı yapar ve başka seçenekleri değerlendirmelerini engeller. En nihayetinde Microsoft'un bezirganı haline gelirsiniz ve bu tekeli beslersiniz. Bu tahakküm, özgür yazılımın daha geniş kitlelerce benimsenmesinin önünde büyük bir engeldir.

Rica etsem Word biçimi dışında farklı bir biçimde dosya gönderir misin?

Microsoft Word kullanıcılarını OOXML tabanlı yeni bir Word biçimine geçirmeye başladı bile. Biçimin detayları 6000 sayfa uzunluğunda ve öyle uzun ki kimse tam olarak uygulamaya uğraşmayacaktır ayrıca Microsoft denersen patent ihlali ile seni dava edecektir. Eğer ortak işlevsellğe karşı açılan bu savaşa taraf olmak istemiyorsan Word biçimini bir araç olarak kullanmak doğru olacaktır.

Word biçiminin iki versiyonu da kötücül yazılım taşınmasına imkan vermektedir.

Word kullanarak bir dosyayı HTML'e çevirmek çok kolaydır. Belgeyi açın, "Dosya" menüsüne girin, "Farklı kaydet" seçeneğine tıklayın. Alttaki menüden "HTML belgesi ya da Web sayfası" seçeneğini seçip kaydedin. Daha sonrasında e-postanıza Word belgesi yerine yeni HTML dosyanızı ekleyebilirsiniz. Word arayüzünün tutarsız biçimde değiştiğini unutmayın, eğer farklı menü isimleri görürseniz yakın seçenekleri kullanabilirsiniz.

Düz metine çevirmek de neredeyse aynı işlem, sadece HTML dökümanı yerine Sadece Metin veya Metin Dökümanı seçeneklerini farklı kaydetirken seçmelisin. Bilgisayarın PDF formatına çevirmeye yarayan bir yazılım da bulduruyor olabilir. Dosyayı seç ve ardından yazdır. Yazıcılar arasından PDF dönüştürücüsünü seç. Yazdır düğmesine tıkla ve PDF dosyası için sorulduğunda bir isim gir.

gnu.org/philosophy/no-word-attachments.html bağlantısını bu konuya ilişkin daha fazla detay için incele.

Bob Chassell tarafından önerilen farklı bir

yaklaşım da var. Bu yaklaşım her örnek için düzenlemenizi, içeriği okuyabildiğinizi ve ne kadar uzunlukta olduğunu görebilmenizi gerektirir.

Kafam karıştı, Neden son mesajında içerik sadece 27,133 byte iken bana 876,377 byte'lık bir mesaj gönderdin?

Bana bunları uluslararası, kamuya açık ve daha etkili düz metin biçimleri ile göndermek varken Microsoft'un sırrı olan şişirilmiş standart dışı .doc biçiminde beş tane dosya gönderdin.

Microsoft yakın zamanda Kenya ve Brezilya'da yaptığı gibi polis gücü ile öğrencilerin kodu çalışmasına, girişimcilerin yeni şirketler kurmasına ve çalışanların hizmetlerini sunmasına engel olabiliyor. Onlara lütfen destek olma.

John D. Ramsdell insanların mülk e-pota ekleri kullanmasının önüne imzalarında küçük bir açıklama yaparak engel olmayı önermekte:

Lütfen bana Word veya PowerPoint ekleri göndermekten kaçının. <http://www.gnu.org/philosophy/no-word-attachments.html> adresindeki metni okuyun. ❀

Neden "şifre değil parola"?

Özcan Oğuz

Aktivist

Özgür yazılım veya hack kültürü ile ilgili bir ortama girdiğinizde, sürekli "şifre değil parola" diye birilerinin uyarıldığını duyarsınız. Peki neden "şifre değil parola" diye söyleyip duruyoruz? Bu ifadeyi ilk defa duyanlar, bazen hatalı olarak sanki "şifre" diye bir şey hiç yokmuş gibi düşünebiliyor. Ancak durum biraz daha farklı.

Aslında bu sorunun çok basit bir cevabı var: Neden domatese patates demiyoruz?

Şifre (İng. cipher), bir verinin üçüncü şahıslar tarafından anlaşılamayacak hale getirilmesi anlamına gelir. Örneğin, "Özgür yazılım, özgür toplum" mesajını AES-256 algoritması ile şifrelediğimizde aşağıdaki gibi bir sonuç elde ederiz:

```
jAOEBwMCRvX30cj9+fRg01QBaub54YPrjaIjRD  
LKrQa6BPKgD00dX06HDke8eEtjzFAVU3YtpWUe5M  
H5h+14fXR/4TEQ/EescABfwVkWNoGD7sNpTdUsXd  
k41TTT1RbfpupPvsc==LA9X
```

Bu şifreyi çözmek için, bir **anahtara** ihtiyaç duyarız. Bu anahtar farklı şekillerde olabileceği gibi, bir **parola** da olabilir.

Parola (İng. password), bir sisteme veya alana girmek veya tanımlanmak için kullanılan sırta verilen isimdir. Örneğin misafirlige gittiğiniz evin kablolu ağın **parolasını** istersiniz, **şifresini**

değil. Ancak yönlendirici ile bilgisayarınız arasındaki iletişim **şifreli** iletişimdir.

Bu noktada akıllarda temel bir soru oluşuyor: *Ha parola demişim ha şifre ne fark eder ki?*

Evet; özgür yazılım felsefesi ve kültürü ile tanışmamış olan, hack kültürü ile uzaktan yakından bağlantısı olmayan insanlar için muhtemelen fark etmeyecektir. Ancak özgür yazılım **altkültürü** içerisinde bu durum böyle değildir.

Dil, iletişimimizin ve kültürümüzün en temel araçlarından biridir. Her altkültür, kendi **jargonunu** taşır. Jargon, altkültürün üyelerini birbirine bağlayan yegane unsurdur ve üyelerin birbirleriyle aynı noktadan iletişim kurmalarını sağlar. "Şifre değil parola", "Linux değil GNU/Linux", "Gizlilik değil mahremiyet" gibi sürekli kullanılan ifadeler, genelde altkültüre dahil olmaya çalışan yeni insanlara işbu jargon nesnelere kazandırabilmek için bu kadar sık kullanılır. Ayrıca pek çok noktada kavram kargaşasını da engeller.

Örneğin, "Geçen GnuPG ile şifrelediğim dosya için gereken şifreyi açacak şifreyi unutmuşum." ifadesinin ne kadar kafa karıştırıcı olduğunu fark ettiniz mi? Ancak bu cümle şöyle olsaydı çok daha anlaşılır olacaktı: "Geçen GnuPG ile şifrelediğim dosya için gereken anahtarı açacak parolayı unutmuşum."

Olmaması gereken yerde "şifre" yerine "parola" ifadesini kullanmak bir jargon nesnesi olduğu gibi, aynı zamanda dilin doğru ve etkin kullanımına da olanak sağlayacaktır. ❀

Zarola'yı duydunuz mu?

Zarola (İng. diceware), zarlar kullanılarak, kolayca hatırlanabilir güvenli parolalar oluşturmanızı sağlayan bir tekniktir. Zarola yöntemi ile oluşturulan parolalar, mekik posta ekran semer toprak kalem ustura gibi görünür.

zarola.oyd.org.tr

© 2020

Özgür Yazılım Derneği

PK 5, 34710

Kadıköy/İstanbul

0(216)706 4 693

bilgi@oyd.org.tr

https://www.oyd.org.tr/

Bu bülten, yalnızca özgür yazılımlar (GNU/Linux, L^AT_EX, Perl, Inkscape) kullanılarak hazırlanmıştır.

Katkıda bulunanlar: Alper Atmaca, Armağan Güven, Çağrı Efe Günay, Neslihan Turan, Özcan Oğuz, Selin Sezi Eleveli, Yaren İpek

Görseller: Armağan Güven

Bu bültendeki yazılar ayrı ayrı **Creative Commons Atıf-Türetilemez 4.0 Uluslararası** lisansı altında lisanslanmıştır. Lisans metnine ulaşmak için u.oyd.org.tr/bynd adresini ziyaret edin.

Bu bültendeki görseller ayrı ayrı **Creative Commons Atıf-BenzeriPaylaşım 4.0 Uluslararası** lisansı altında lisanslanmıştır. Lisans metnine ulaşmak için u.oyd.org.tr/bysa adresini ziyaret edin.

COVID-19 karantinası altında, dernek paydaşlarının yoğun çalışmaları sonucunda hazırlanmıştır. 25 Mart 2020, İstanbul-Ankara

Bu belge hazırlandığı sırada, COVID-19 ile canla başla mücadele eden tüm sağlık emekçilerine ve hayatını kaybedenlerin anısına...

Nasıl katkıda bulunabilirim?

Destekçi üyelik:

ÖYD'ye destek olmak için destekçi üye olabilirsiniz. Destekçi üyelik, çalışanlar için aylık **20 TL**, öğrenciler ve dezavantajlı gruplar için aylık **10 TL**'dir. u.oyd.org.tr/u

SMS ile: OYD yazıp **8071**'e gönderip, gelen mesaja **EVET** yazıp cevap vererek destekçi üyeliğinizi başlatabilirsiniz.

Bağış: bagis.oyd.org.tr adresinden kredi kartı, havale ya da Bitcoin ile bağışta bulunabilirsiniz. Aynı bağışlarımız için bilgi@oyd.org.tr adresinden bizimle iletişime geçebilirsiniz. Tüm bağışlarımız için alımdı makbuzu kesilmektedir.

Emek: Her sivil toplum kuruluşu gibi, Özgür Yazılım Derneği'nin de birçok konuda insan emeğine ihtiyacı var. u.oyd.org.tr/d adresinden nasıl katkı verebileceğinizle ilgili bilgi edinebilirsiniz. bilgi@oyd.org.tr adresinden bizimle iletişime geçebilirsiniz.

Yayımlar: Faaliyet alanlarımızla ilgili özgür kitaplar ve belgeler yayımlayan Özgür Yazılım Derneği Yayınları hakkında daha ayrıntılı bilgi için oyd.org.tr/yayinlar adresini ziyaret edebilirsiniz.

Projelerimiz: Yürüttüğümüz projelerin geliştirilmesine ve yayılmasına katkıda bulunabilirsiniz. Projelerimizin listesini u.oyd.org.tr/p adresinde bulabilir, Git sunucumuza git.oyd.org.tr üzerinden erişebilirsiniz.

Kullan!

Araştır!

Paylaş!

Geliştir!